

זהות הגננת ותפיסתה את תפקידה כגורמים המעצבים את למידת הנושא

יום העצמאות בגן הילדים

יעל קסנר ברוך, איריס לוי, סיגל חן

תקציר

החברה הישראלית מורכבת כפסיפס חברתי-תרבותי-לאומי עשיר ומגוון של זהויות קבוצתיות, לאומיות, דתיות ואתניות, שלכל אחת מהן שפה, סמלים, מנהגים וזיכרון קולקטיבי המאפיינים אותה. נובע מכך, שהיחסים והמתחים בין זהויות אלו נמצאים תמיד על סדר היום הציבורי (הראבן, 1999). יום העצמאות הוא חג לאומי, המסמל את תחיית עם ישראל בעת החדשה והוא מבטא חיבור למדינה וחיבור לזהות לאומית המתבטאת בחידוד הערכים האזרחיים, המסורתיים והלאומיים.

התפיסה הרווחת מצביעה על גן הילדים כצומת ראשוני וחשוב להיכרות עם מאפייני החברה, עם אזרחיה ועם ערכיה (ליטמנוביץ, 2019). תפיסה זו מדגישה את חשיבות החינוך לגיל הרך בביסוס מערכת של עמדות, אמונות, רגשות, דעות והתנהגויות שילוו את הילדים עם התפתחותם והתבגרותם. מכאן, שקיימת חשיבות רבה לתוכניות לימודים לגיל הצעיר, המשקפות מגוון של זהויות קבוצתיות ועוסקות בבניית מורשת לאומית. תוכניות אלו חשובות גם מבחינת הגננות המחנכות לערכים אזרחיים, מסורתיים ולאומיים.

לפי חן ואחרים (2020), גן הילדים מהווה מקום מרכזי לטיפול חברה ישראלית מגוונת, המשמרת ערכי מסורת, תרבות ולאומיות מחד גיסא, ומתעדכנת בהתאם לצרכים עכשוויים משתנים מאידך גיסא. לכן, מתוקף תפקידה של הגננת ביישום תוכנית הלימודים הכללית בגן ובנושא חגי ישראל בפרט, הגננות משתמשות בחגיגות הגן כדי להעביר את הקוד הקהילתי-התרבותי המקומי. לפיכך, תפיסתן את הלמידה של נושא **יום העצמאות** בגן עשויה להשפיע על תפיסת הילדים ויכולה ליצור אצלם חוויות חיוביות ומשמעותיות. כמו כן, הוכח כי עבודה דיאלוגית משמעותית עם ילדים, עם משפחות ועם צוות הגן מטפחת סביבה חינוכית המשקפת את התרבות, את הערכים ואת הייחודיות של כל שותפיה.

מטרת מחקר זה היא לבחון את האופן שבו גננות תופסות את תפקידן כסוכנות תרבות (ערכי מסורת ולאומיות), בנוגע למהותה של חגיגת יום העצמאות בגן הילדים, בד בבד עם תפקידן במתן מענה לצרכים הפדגוגיים הנדרשים בגן. לפיכך, מאמר זה ירחיב תחילה על מאפייני תחושת זהות

והתפתחותה באופן כללי, בהמשך תתמקד הסקירה בהיבט המקומי של החברה הישראלית – ייחודה הדמוגרפי והקבוצתי, ולבסוף תתמקד הסקירה בגן הילדים כבבואה של החברה הישראלית ובתפקיד הגננת בתיווך הלמידה לילדי הגן.

תרומת המחקר היא בחשיפת הזהות והערכים האזרחיים, המסורתיים והלאומיים של הגננות עצמן כגורמים המשפיעים על עיצוב חגיגת יום העצמאות בגן הילדים. חשיפה זו עשויה להרחיב ולהעמיק את נקודת המבט הרפלקטיבית של גננות באשר לתפיסות המניעות ומבססות את עבודתן החינוכית בגן.

במחקר השתתפו 39 גננות מהחינוך הממלכתי היהודי. המחקר מעורב, ונעשה בו שימוש בשאלון מתוקף המכיל שאלות סגורות מסוג ליקרט ושאלות פתוחות, אשר הותאמו למחקר זה.

ממצאי המחקר מצביעים על כך שלתפיסות הערכיות, המוסריות והלאומיות של הגננות יש השפעה על עיצוב תוכנית הלימודים ביום העצמאות בגן. כמו כן, הגננות מייחסות חשיבה רבה לעיצוב תוכנית הלימודים בגן העוסקת בגיבוש הזהות הלאומית ובבניית המורשת התרבותית, ובד בבד בחידוד הערכים האזרחיים והמסורתיים של החברה הישראלית. עם זאת, הן ממעטות להדגיש היבטים רב-תרבותיים ורבגוניים המאפיינים את קהילת ילדי הגן.

מבחינת השלכות המחקר, חשוב שהגננות יהיו מודעות לתפיסות הערכיות, המוסריות והלאומיות שלהן וכן שיתייחסו ברגישות תרבותית לילדים ולמשפחותיהם כאשר הן מבנות את התכנים ואת הפעילויות בתוכנית הלימודים בנושא יום העצמאות בגן.

מילות מפתח: יום העצמאות, גן ילדים, ערכים, רב-תרבותיות, תפיסות

סקירת ספרות

זהות ומאפייניה

זהות היא מכלול של מרכיבים שדרכם מתעצבת תפיסתו של האדם את עצמו ותפיסתם של האחרים אותו. לזהות יש יסודות שהם מולדים לרוב - מין, מוצא, מראה, לאום - ויסודות נרכשים - ערכים, מחשבות, התפתחות אישית - שמושפעים מאירועים ומתהליכים סביבתיים שונים. על כן, תחושת הזהות והגדרת הזהות של אדם היא דינמית, ומשתנה בהתאם לאירועים ולתהליכים שמתרחשים לאורך חייו ובסביבתו (אדן ואחרים, 2001).

באופן כללי, אפשר למפות כמה מרכיבים המאפיינים את זהותם של המשתתפים לחברה כלשהי (ליטמנוביץ, 2019): מרכיב דתי - תחושת ההשתייכות של אדם למערכת או לקבוצה דתית מסוימת, בהתייחס לסמלים, לטקסים, למוסדות ולאנשים האחרים המשתתפים אליה; מרכיב תרבותי - תחושת ההשתייכות של אדם למערכת או לקבוצה עם מאפיינים תרבותיים משותפים, בהתייחס לשפה, לאמונות ומנהגים, להיסטוריה ולקשרים החברתיים של המשתתפים אליה; מרכיב לאומי - תחושת ההשתייכות של אדם למערכת או לקבוצה עם מאפיינים לאומיים בהתייחס לטקסים וסמלים ולתחושת הנאמנות של המשתתפים אליה; ומרכיב אזרחי - תחושת ההשתייכות של אדם למדינה ולשאר האזרחים החיים בה בהתייחס לחוקים, למוסדות הייצוגיים, לחובות ולזכויות המוטלים על המשתתפים אליה. מאחר שמרכיבי הזהות נוגעים הן להיבטים אישיים הן להיבטים אקולוגיים סביבתיים, העוצמה של כל אחד מהם והיחסים ביניהם יכולים להשתנות עם הזמן ובהתאם לנסיבות, להקשרים ולחוויות החיים של האדם (שמואל, 2020). למשל, כאשר במדינה מסוימת קיים ריבוי חברות אתניות שמרכיבות אותה ואין רוב מוחלט לחברי לאום אחד, עלולות להיווצר סתירות והתנגשויות בין הזהות הלאומית לבין הזהות התרבותית והאזרחית (Woods et al., 2011). לדוגמה, הדילמות והמתחים בין ערכים אוניברסליים וליברליים המתייחסים לאדם כסובייקט בחברה דינמית לבין ערכי דת המחייבים מתודה ספציפית, עלולים לגרום להתפצלות לקהילות שלהן אופי מובדל המשקפות ומבטאות שונות (שוורץ, 2012). הקהילות נעות בין הזרם הליברלי הדוגל בתפיסות פלורליסטיות, בעמדות רלטיביות ובחשיפה לפתיחות ולפרשנות, ובין הזרם השמרני החשוף לידע אבסולוטי, מונוליטי ואחיד, מוחלט ותובעני. מגוון

הזרמים מאלץ את אנשי החינוך, ובכללן גם גננות, לנסות ולתת מענה למגוון האידאולוגיות (שניידר וקורט, 2019).

למרות המופעים השונים במרכיבי הזהות של האדם, או תת-הזהויות שלו, בכל אדם צריכה להתגבש ליבה של זהות אישית, המתווה את דרך התנהלותו בעולם - פעולותיו, החלטותיו, מצבי רוחו, מחשבותיו, בחירותיו, תגובותיו לסביבה וכדומה (קניאל, 2006). להבדיל מזהות ציבורית, המבטאת את האופן שבו האדם ומכלול עמדותיו נתפסים בעיני הציבור, זהות אישית מבטאת את האופן שבו האדם ומכלול עמדותיו נתפסים בעיני עצמו (Miller, 1962). אשר קיימת זהות אישית סובייקטיבית, המארגנת סביבה באופן מותאם ומתמשך את כל מרכיבי הזהות של האדם, יש בכוחה להביא לתפיסת עולם מגובשת ולתחושת שלמות (קניאל, 2006).

התפתחות הזהות ומאפייניה

בני אדם מתחילים לזהות את עצמם מינקות כישות נפרדת, שעם התפתחותה מקבלת גם מאפיינים יציבים המסייעים באפיון של אותה ישות כזהות אישית. במהלך ההתפתחות ילדים לומדים על היחסים של הישות שלהם עם דמויות ועם גורמים אחרים בסביבתם, שגם להם מאפיינים ספציפיים וכך מתפתחת זהותם החברתית – התפיסה שלהם לגבי עצמם כאשר הם חלק מחברה (למשל, משפחה, או חברים). ההיכרות עם הישות ועם הזהות האישית מסייעת בהבנה של הסביבה וביצירת הקשרים עימה, ובתמורה לסביבה ישנה השפעה מכרעת על עיצוב הזהות האישית מהינקות ובהמשך ההתפתחות (Esquivel et al., 2020).

הפסיכולוג אריק אריקסון (אריקסון, 1968) היה הראשון שגרס שפיתוח ועיצוב הזהות האישית הוא תהליך מתמשך המתרחש לאורך כל מהלך החיים (ולא רק בילדות המוקדמת, כפי שגרסו קודמיו), וכולל השתתפות פעילה של האדם ושל הסביבה המקיפה אותו. אריקסון התווה מודל בן שמונה שלבים להתפתחות הזהות ולעיצובה במהלך חייו של האדם. לפי מודל זה, עיצוב הזהות הוא תהליך מתמשך שאפשר לחלק לשלבים שונים, אשר כל אחד מהם מאופיין במשבר התפתחותי שהתמודדות טובה עימו תביא להשגת יכולת מסוימת בתפיסת הנפרדות, האינדיבידואליות המובחנת והאוטונומיה, בעוד כישלון בהתמודדות עימו יוביל לקשיים ולמשברים שונים גם בהמשך ההתפתחות. באופן כללי אפשר

לומר שכלל שגיל הילדים עולה ויכולותיהם משתכללות, הם שואפים לבסס מסוגלות עצמית ושליטה אישית. אך ההתפתחות של הבנת האוטונומיה ושל תחום השליטה האישיים אינה כרוכה רק בהבשלה ביולוגית, אלא גם בהקשר של תוכן הסיטואציה והאינטראקציות עם סמכות המבוגר (ארהרד-וויס, 2008). למשל, נמצא שבתחום האישי (העדפות אישיות שאינן פוגעות בזולת) תביעותיהם של ילדים לעצמאות והסכמת ההורים לאפשר להם חופש בחירה הם רבים יותר מאשר בתחום המוסרי (אינטראקציות חברתיות הנוגעות לזכויותיהם ולרווחתם של אחרים) ובתחום החברתי (נושאים הקשורים לסדר בתוך מערכות חברתיות).

ייחודן של הזהויות של החברה הישראלית היהודית

החברה הישראלית מורכבת כפסיפס חברתי-תרבותי-לאומי עשיר ומגוון. לפי אביב (1990) ישנם שלושה גורמים ותהליכים בסיסיים שתרמו להתגבשותה באופן הזה:

1. חברת הגירה – רוב האנשים המשתייכים אליה הגיעו כמהגרים או כצאצאים של מהגרים. אלה יצרו דינמיקה של תהליכי שינוי וגידול בלתי-פוסקים בחברה הישראלית, כאשר כל אדם או קבוצה המצטרפים אליה מזרימים לתוכה היבטים שונים של רעיונות, תפיסות, ידע, תרבות וכיו"ב.
2. חברה חדשה – מאפיין זה בא לידי ביטוי בשני רבדים. הראשון, מתבטא בשנים המועטות יחסית שהחברה הישראלית קיימת, והשני מתמקד במהות שהביא להקמתה, משמע, הניסיון להינתק במודע ממסורות מיושנות ומסורתיות.
3. חוסר בגבולות ברורים – החברה הישראלית חסרה הגדרה ברורה ומקובלת לגבי הגבולות החברתיים, התרבותיים והפוליטיים שלה. כלומר, עדיין קיימות שאלות פתוחות רבות לגביה: מי משתייך לחברה זו? כיצד נקבעת השתייכותו? מהן הזכויות והחובות המוטלות עליו בשל השתייכות זו?

מאפיינים אלו שלובים זה בזה ויוצרים מנעד רחב של דחפים, אשר מצידו האחד קיים צורך לקבוע הסדרים וגבולות אשר יתוו תשובות ברורות לשאלות הנוגעות למאפייני הזהות של המשתייכים אליה, ומצידו האחר קיים צורך בבניית מסגרת דינמית שגם בעתיד תמשיך לאפשר התחדשות והשתנות של משתייכים אלו. כמו כן, היותה של החברה בישראל חברת הגירה, אשר חסרה הגדרה ברורה,

מהווה יתרון מבחינת מערכת החינוך לגיל הצעיר, שכן חוסר האחידות בתפיסות האידיאולוגיות לצד התפיסה הפלורליסטית חושפים את גני הילדים להשפעות אשר מותאמות לכל אחת מן הקהילות ומונע היווצרות קונפליקטים (אחיטוב, 2012).

מאפיינים דמוגרפיים של החברה הישראלית

אוכלוסיית ישראל הולכת וגדלה ומאפייניה הדמוגרפיים משתנים כל העת. לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2022), בסוף שנת 2022, 78.9% מאוכלוסיית ישראל הם יהודים, נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות ואנשים ללא סיווג דת, ו-21.1% מהאוכלוסייה הם ערבים (מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים). נוסף על כך, ישראל עשירה בזהויות קבוצתיות, לאומיות, דתיות ועדתיות, שלכל אחת מהן יש שפה, סמלים, מנהגים וזיכרון קולקטיבי שמאפיינים אותה ומכאן, שהיחסים והמתחים בין זהויות אלו נמצאים תמיד על סדר היום הציבורי (הראבן, 1999).

הנשיא ריבלין, ב"נאום השבטים" המפורסם (2015) גרס שעד שנות התשעים הרכבה של החברה הישראלית מבחינה דמוגרפית כלל רוב ממלכתי ציוני גדול, ושלושה מיעוטים קטנים יותר – דתי-לאומי, ערבי וחרדי. אולם, בעשורים האחרונים תהליכים דמוגרפיים מעצבים מחדש את פני החברה הישראלית ויוצרים "סדר ישראלי חדש" שבו אין יותר רוב ומיעוטים, אלא ארבעה "שבטים" מרכזיים, שככל הנראה הולכים ומתקרבים זה לזה בגודלם (ריבלין, 2015).

זהות קבוצתית ושייכות לחברה הישראלית

ישראל מאופיינת ברבגוניות, אך ככל מדינת לאום שבה אומה מסוימת מקבלת ריבונות על בסיס זכותה להגדרה עצמית, אחת המטרות במדינה היא ליצור ולתחזק תודעה לאומית משותפת, או כזו הנתפסת כמשותפת, לכלל בני החברה שבה (ליטמנוביץ, 2019). אפשר לומר שרוב בני החברה הישראלית חשים תחושה לאומית חזקה של שייכות אליה והזדהות עימה ואלו מאפשרים ליחידים בתוכה לחוש מעוגנים בתוך מסגרת קולקטיבית אשר מקנה להם ביטחון, תחושת שייכות וייחודיות, ללא הבדלים ופערים במוצא (אביב, 1990). בקרבם של חלקים מבני החברה הישראלית, תחושה עזה זו מבוססת בעיקרה על תנועת הציונות, שמשופעת בגוונים ואידיאולוגיות, אך עמוד התווך שלה מתייחס לעיקרון

האוניברסלי הדוגל בזכות להגדרה עצמית ופוליטית לכל עם (טאוב, 2010). מבחינה היסטורית, הרקע להתעוררות הציונות הייתה שאיפת היהודים להשתחרר מן התלות בחסדיהם של עמים אחרים ומהמסורת והתרבות הגלותית היהודית (טאוב, 2010), אך ערכים ציוניים התומכים בהקמת מפעל התיישבותי עצמאי וגדול, עם בסיס חברתי וכלכלי בארץ ישראל נוגע גם בזהויות ולאומים אחרים (בן עטר, 2021). אפשר לומר שחתימה לעצמאות פוליטית ולביסוס של מדינה היא מאמץ קולקטיבי אדיר שקשה להשיגו ללא התגייסות חברתית-תרבותית, תחושת שותפות והזדהות ולעיתים אף הקרבה (אביב, 1990). על כן, אחת הדרכים לספק את כל אלו לכלל בני החברה הישראלית היא באמצעות חינוך לזהות לאומית-דתית. לדוגמה, שניידר וקורט (2019), מצאו ייצוגים עצמאיים בגני חמ"ד (חינוך ממלכתי-דתי) לטקסים יהודיים ודתיים. חן ואחרים (2020) הציגו את הטרנספורמציה הייחודית של הגננות בחג החנוכה, כך שתתאים לאפיון הדתי ולזהות הלאומית של קהילת הגן. עם זאת, בתוכניות לימודים שעוסקות בזהות לאומית ומבקשות להבנות ערכים ותפיסות עולם קיימים אתגרים שונים, כגון הבניית זהות קבוצתית המדגישה את המשותף לבני הלאום מצד אחד, ומכירה בקבוצות שונות בתוך הלאום ובתפיסת עולם כלל-אנושית, מצד שני (ליטמנוביץ, 2019). אתגר זה עלול להיות בולט במיוחד בחגיגת יום העצמאות במסגרות החינוך, שכן בשונה משאר חגי ישראל זהו חג לאומי המסמל את תחייתו של עם ישראל בארץ ישראל בעת החדשה, ולכן מבטא חיבור לערכים לאומיים ואזרחיים (בן-עמוס ובר-טל, 2004). נוסף על כך, מאחר שהמחנכות והמחנכים הם אלו המתווכים את הידע והערכים ללומדים, יש לעמדותיהם האישיות תפקיד מכריע באופן שבו מוטמעת התוכנית ועוברים המסרים (ליטמנוביץ, 2019). לפיכך, תוכנית הלימודים בגני הילדים מותאמת לבחירת הגננות והן מנווטות וממננות את השיח החברתי-הערכי כמו גם את הזהות הדתית ואת הקשר אל חגי ישראל הדתיים והחילוניים.

גן הילדים כבבואה של החברה הישראלית

גן הילדים הוא בבואה של החברה הישראלית, ועל כן מהווה צומת ראשוני וחשוב להיכרות עם מאפייני החברה לכלל שותפי העשייה החינוכית בו (ילדים, משפחות, צוות, קהילה). מתוך התפיסה הרווחת שבגן נרכשת מערכת עמדות, אמונות ורגשות, דעות והתנהגויות שילוו את הילדים עם התפתחותם

והתבגרותם, מערכת החינוך הקדם-יסודי מחויבת ליצור את התנאים המיטביים להדגשת המאחד והמייחד של כלל בני החברה הישראלית המאופיינת כפסיפס חברתי-תרבותי-לאומי (משרד החינוך, 2016).

בגילים הצעירים, תוכניות לימודים בחינוך הממלכתי שעוסקות בזהות לאומית ובהבניית מורשת מציגות לילדים נרטיבים לאומיים ודתיים במטרה לייצר בעיקר הזדהות רגשית (ליטמנוביץ, 2019). בתחום זה קיים שוני בין המטרות ותוכניות הלימוד בזרם הממלכתי-דתי והזרם הממלכתי-כללי. בראשון, המטרה היא לטפח הרגשה ואווירה דתית, דבר הנעשה באמצעות לימודי קודש, קיום מצוות מעשיות, טיפוח ההכרה הלאומית ויישוב הארץ. בשני, המטרה היא לטפח זהות יהודית-חילונית המבוססת על קדושת הציונות, דבר הנעשה באמצעות מתן דגש על המסורת הלאומית-הדתית, סיפורי התנ"ך והזדהות יהודית דרך הכרה ויישוב הארץ (פרג'ון קדוש, תשנ"ג).

גישות חינוכיות מנקודת מבט היסטורית ללימוד נושא יום העצמאות

לפי מור-כהן (2009), החל מתקופת היישוב העברי התפתחו תוכניות הלימודים לגני הילדים. עם הזמן המטרות החינוכיות של תוכנית הלימודים לגן הילדים הותאמה לתקופה. לפני קום המדינה הדגש היה על הוראת השפה העברית בנושאים שעסקו בעונות השנה ובחגי ישראל. החג והחגיגה שצוינו בתקופת היישוב וטרם המדינה התפתחו למסורת למידה שאליה התווסף חג חדש - חג העצמאות, הכולל מוטיב מרכזי: גבורת צה"ל וחייליו (סיטון ואחרים, 2012). לטענת גור ומזלי (2002), החל מהבית ומגן הילדים, לכל אורך תקופת בית הספר, בפעילויות החינוך הבלתי-פורמלי ודרך התרבות בכלל, החברה היהודית בישראל חינכה לגיוס לצבא באופן עקבי ופעיל. בעשרים השנים האחרונות יותר גננות אימצו שיטות חינוכיות הומניסטיות דוגמת שיטת מונטסורי ותורתו של דיואי לגיל הרך, כשחופש ועצמאות מהווים את הציר לכל פעילות חינוכית בגן, כולל בחג העצמאות, ולא גבורת צה"ל. מונטסורי תרמה לעיצוב הסביבה החינוכית בעצמאות מרבית לילד ובשליטה בחייו. הפילוסופיה החינוכית מבית המדרש של דיואי, שהתבטא בחינוך הפרוגרסיבי, אפשרה לילד חופש רב, יוזמה ופעילות, ומכאן חל שינוי בתוכנית הלימודים בגן והדגש הועבר ללמידה באמצעות פעילות, עשייה וצבירת ניסיון, שמעודדות למידה קונסטרוקטיביסטית מתוך פעילויות ספונטניות מהסביבה הקרובה בגן ובבית (סיטון ואחרים, 2012).

אפשר לזהות מאפיינים פרוגרסיביים באתר משרד החינוך לגיל הרך (אפריל 2012), ללא כל אזכור מיליטנטי:

יום העצמאות שונה מיתר חגי ישראל. זהו חג לאומי, המסמל את תחייתו המדינית של עם ישראל בארצו בימינו. זהו חג המבטא חיבור למדינה וחיבור לזהות הלאומית. ביום זה ערכים לאומיים ואזרחיים (כמו מולדת, אהבת הארץ, אהבת האדם, פלורליזם, תרומה ומעורבות) מקבלים חיזוק. ערכים אלה באים לידי ביטוי במשך השנה כולה. בגן הילדים מטפחים ומעודדים את הזיקה לארץ בפעילויות שונות: מכירים את נופיה ואתריה, מטפחים את הסביבה הקרובה, לומדים לכבד כל אדם, קבוצה ועדה, מעודדים תרומה לחברה ולסביבה ומשתדלים לקיים אורח חיים דמוקרטי. יום העצמאות הוא הזדמנות לסכם את הפעילות הנעשית בכל השנה ולאפשר לילדים להדק את הקשר לנופים, לאנשים ולתרבות, לחוש שייכות למדינה, גאווה בה ובעצם היותם חלק ממנה (משרד החינוך, מרחב פדגוגי).

בדף חגים ומועדים באתר משרד החינוך נמצא אזכורים שונים למאפייני החג, וההיבטים הצבאיים מצוינים לצד ערכים כמו ציון הישגים בתחומים שונים בחיי המדינה והדלקת המשואות. דגל המדינה המקשט את הרחובות והבתים, מופע זיקוקין, מופעים ובמות בידור. הטיולים הנערכים ביום החג עצמו, שבו יוצאים המוני עם ישראל לטיולים, לביקורים באתרי מורשת קרב, לסיורים בבסיסים צבאיים אשר נפתחים לקהל הרחב ולפיקניקים בחיק הטבע. באתר מוזכר גם חידון התנ"ך העולמי ולצידו: "האירוע המרכזי של יום העצמאות במשך שנים רבות היה מצעד צבאי, שבו היו מופיעים לעיני הציבור מיטב כלי הנשק של צה"ל. כיום אין מקיימים עוד את המצעדים. אך ישנו מטס של מטוסי חיל האוויר" (משרד החינוך, מרחב פדגוגי).

ניהול הגן וחשיבות התיווך של הגננת בגיל הרך

הגננת וגן הילדים שהיא מנהלת פועלים בתוך מערכת היררכית הכפופה למדיניות של משרד החינוך. מתוקף תפקידה של הגננת כמנהלת הגן, המחויבות המקצועית שלה איננה רק כלפי התפתחותם המיטבית של כל קבוצת הילדים, אלא גם כלפי הוריהם, צוות הגן, וגורמים נוספים בקהילה וביישוב.

מחויבות זו מעוגנת בממדים רבים ומגוונים, כגון אינטראקציה איכותית עם כל אחת ואחד מילדי הגן, בניית אקלים גן מיטבי, ארגון סביבה חינוכית מותאמת, איתור קשיים וצרכים ייחודיים ובחירה מושכלת ומתוכננת של תוכני למידה ושל אמצעי הוראה, תוך חיבורם לתוכניות הליבה שמונהגות במערכת החינוך בישראל (משרד החינוך, 2010). הגננת, הנושאת בתפקידים חשובים אלו ונוספים, משתמשת לרוב בתיווך במהלך הלמידה בגן. למעשה, התיווך של הגננת בגיל הרך הוא אחד הגורמים המשפיעים ביותר על למידה של ילדים. התיווך יכול לטפח את הלמידה של היחיד או הקבוצה בכלל תחומי ההתפתחות ובפרט בתחום הרגשי-החברתי, הקוגניטיבי והמוטורי. גננת הפועלת לפי עקרונות התיווך, מיישמת את השיח המתווך במליאה עם כלל הילדים, בקבוצה, בשיח אישי, ובפעילויות מתוכננות ומזדמנות (חדד-מה יפית, 2010).

הגננת יוצרת עם הילדים קשרים אישיים (van Manen, 1994) המהווים תשתית בטוחה לשיקוף ולביטוי צורכיהם ורצונותיהם. טיש ואחרים (Tish et al., 2019), מצאו כי היכרות מעמיקה של גננות עם הילדים מתרבות מגוונת, בקבוצות קטנות והטרוגניות תרמה להעצמת היחידים בעבודה בקבוצה. בהתייחס לטיפול כישורים החברתיים של הילדים בגיל הרך, פירסטטר ואפרת (2014) מצאו, שכדי לזמן ולטפח דפוסים חברתיים-תקשורתיים אצל ילדים, תפקיד הגננת להקשיב להם, לעודד הבעה עצמית ולטפח את יחסי הגומלין בין הגננת לילדים.

התיווך מבוסס על פרשנותה של הגננת את התנהגותם של הילדים במהלך האינטראקציה איתם, במהלך תצפיות (Grieshaber et al., 2000), או על סמך דיווח של אנשי הצוות או המשפחה. התיווך של הגננת מותאם באופן ייחודי לכל ילדה וילד והוא משתנה ומתפתח בעקבות השינויים החלים במהלך האינטראקציות השונות. במחקר שנערך באירופה בנושא תוכני הקוריקולום של גננות, נמצא כי כאשר תוכניות הלימודים עצמן מושתתות על מגוון רחב של משחק שדורש אינטראקציה גבוהה לצורך הלמידה, הגננות מעודדות ומחישות אינטראקציות בין ילדים לילדים ובין מבוגרים לילדים (Sylva et al., 2015).

תיווך הגננת מתבטא בארגון הסביבה החינוכית, התכנים ודרכי ההוראה בהתאמה לצרכים של הילדים. הסביבה נתפסת כמורה השלישי (Fraser, 2012; Helm et al., 2007; Gandini, 1998) והיא מתגבשת על ידי הגננת והילדים מתוך דיאלוג עם הילדים, עם צורכיהם ועם תרבותם. על הסביבה

החינוכית לייצג את החברה שבה הילדים חיים (Ceppi & Zini, 1998) על תרבותה ומאפייניה הייחודיים. אלוני (2013) טוען, כי חשוב להכיר את הנכסים התרבותיים הייחודיים בכל חברה ולקשר בין הסביבה הפיזית והאנושית הרחבה לבין הסביבה של הגן.

לוין (1997), מדגיש את חשיבות התיווך של הגננת המעודדת את הילדים לשאול שאלות, לערוך ניסויים ולהסיק מסקנות. התיווך הוא איכות הקשר ולא תוכנו העשוי להשתנות מתרבות לתרבות, מגיל לגיל ומאדם לאדם. כחלק מעקרונות התיווך הגננת מתווכת למשמעות של הערכים התרבותיים שלה ושל הילדים (פוירשטין, 1994). תפקיד הגננת להבנות תהליך קונסטרוקטיבי באמצעות תיווך בין הילדים והעולם ולטפח שיח שיאפשר הופעת רעיונות ותובנות (Rogoff, 2003).

בנוגע לתפקידה של הגננת בהטמעת תוכנית הלימודים הכללית בגן הילדים בכלל, ובחגי ישראל בפרט, על פי דרישות משרד החינוך, מצאו חן ואחרים (2020), כי גננות יוצקות לחגיגות בגן תכנים עדכניים להעברת הקוד הקהילתי-התרבותי המקומי. כמו כן, עלה כי עבודה דיאלוגית משמעותית עם הילדים, עם המשפחות ועם הצוות מטפחת סביבה חינוכית המשקפת את התרבות, את הערכים ואת הייחודיות של כלל שותפיה.

מטרתו של מאמר זה לבחון את האופן שבו גננות תופסות את תפקידן כסוכנות תרבות (ערכי מסורת ולאומיות) בנוגע למהות חגיגת יום העצמאות בגן הילדים, וכפועל יוצא, את תפקידן במתן מענה לצרכים הפדגוגיים הנדרשים בגן.

שאלות המחקר

1. כיצד גננות תופסות את תפקידן כסוכנות של ערכי מסורת ולאומיות, בהקשר ללמידת נושא יום העצמאות בגן הילדים?
2. כיצד גננות תופסות את תפקידן בהבניית מעגלי הזהות של ילדי הגן, בהקשר ללמידת נושא יום העצמאות?
3. כיצד תפיסותיהן של הגננות מתוות את דרכי עבודתן בהקשר ללמידת נושא יום העצמאות בגן?

מתודולוגיה

שיטה

במחקר זה נעשה שימוש במחקר מעורב (mixed methods) המספק לפי פלאנו-קלארק וקרוסוול (Creswell & Plano Clark, 2011) תמונה המצליבה ממצאים מההיבט הכמותי באמצעות שאלונים סגורים ומההיבט האיכותי באמצעות שאלות פתוחות בשאלונים. במחקר מעורב, השאלות הפתוחות והשאלות הסגורות (המצריכות תשובות מוגבלות מראש, או בחירה מתוך אופציות) משמשות לאותה מטרה, המתמקדת בנקודות מבט שונות על שאלות המחקר. במחקר זה השאלות הסגורות התמקדו בשני מוקדים: שאלות סגורות העוסקות במידע כללי על הגן והגננת, ושאלות סגורות העוסקות במאפייני חגיגת יום העצמאות. השאלות הפתוחות הרחיבו את השאלות הסגורות ואפשרו להסביר את הבחירות ללא הגבלה מראש בצורת התשובה. על כן, היתרון המרכזי של שימוש במחקר מעורב הוא היכולת לקבל משוב איכותי ופרטי, המסביר את המידע מתוך חוויות אישיות ותובנות עמוקות.

הליך המחקר

סמוך לתאריך של יום העצמאות בשנת תשפ"א, נשלחו שאלונים מקוונים לגננות. השאלונים הופצו באמצעות אתרי אינטרנט ייעודיים לגננות וקבוצות וטסאפ פדגוגיות של גננות. בהקדמה לשאלון נכתב שמדובר במחקר העוסק בניהול, בתכנון וביישום של נושא יום העצמאות בגן הילדים.

משתתפות המחקר

במחקר השתתפו 39 (N=39) גננות. מבחינת ותק בניהול גן, ל-38.1% מהגננות ותק של יותר מ-21 שנים, ל-26.2% מהגננות ותק של עד 5 שנים, ל-27.7% מהן ותק שנע בין שש ל-20 שנה. כל הגננות לימדו בגני ילדים השייכים לזרם הממלכתי. באזור המרכז לימדו 52.4% מתוך הגננות שהשתתפו במחקר, 45.2% לימדו באזור תל-אביב והשאר באזור הדרום והצפון. בגן חובה לימדו 59.5% מהגננות, 35.2% לימדו בגני טרום טרום חובה, 2.4% לימדו בגנים שבהם לומדים ילדים בני שלוש ופחות, והשאר לימדו בגנים רב-גיליים. ב-54.8% מהגנים למדו יותר מ-31 ילדים, 38.1% כללו

30-21 ילדים, 4.8% כללו 20-11 ילדים, והשאר כללו פחות מעשרה ילדים. מבחינת הרמה הסוציאקונומית, 66.7% מהגנים היו ברמה בינונית-גבוהה ושאר הגנים היו ברמה סוציאקונומית נמוכה-בינונית.

כלי המחקר ועיבוד הנתונים

נתוני המחקר נאספו באמצעות שאלון שכלל מרכיב כמותי ומרכיב איכותני, שנבנה והותאם לצורך מטרות מחקר זה, וכלל שאלות סגורות בסולם ליקרט ושאלות פתוחות (ראו נספח 1). בשאלון שמונה שאלות כלליות על הגננות ועל הגן שבו הן עובדות (למשל, לאיזה זרם חינוכי משתייך הגן שלך? מהם מאפייני המשפחות בגן שלך? כמה שנות ותק יש לך?) בגוף השאלון נכללה שאלה אחת סגורה (סמני לאילו מהתכנים הבאים את מתייחסת לקראת יום העצמאות בגן ובאיזו מידה את מתייחסת אליהם), וארבע שאלות פתוחות (למשל, כיצד בא לידי ביטוי האני מאמין החינוכי שלך במסגרת לימוד יום העצמאות בגן? בחרי שניים-שלושה מאפיינים לאומיים-תרבותיים והסבירי כיצד הם באים לידי ביטוי בשגרת הפעילות ובעיצוב הסביבה החינוכית בגן? האם חל שינוי ביחסך ללימוד נושא יום העצמאות בגן מתחילת הכשרתך כגננת ועד היום? אם תשובתך חיובית, תארי כיצד דבר זה בא לידי ביטוי?) ניתוח הנתונים התבסס על ניתוח כמותי-תיאורי, שבו חושבו ממוצעים, סטיות תקן ושכיחויות. כמו כן, נעשה ניתוח תוכן לשאלות הפתוחות.

אתיקה

השאלון מקוון ואנונימי. הוא אינו כולל בקשה למסירת פרטים אישיים, או כל פרט אשר עלול לזהות את הגננות שענתה, והוא כולל הסבר מפורט בנוגע למטרות. השאלון הופץ בפורומים מרובי משתתפים של גננות. השתתפות הגננות במחקר נעשתה בהסכמתן, תוך שמירה על אנונימיות ועל כללי האתיקה במחקר.

ממצאים

א. הזהות האישית האזרחית והלאומית

ממצאי המחקר מראים, כי בהקשר ללמידת נושא יום העצמאות בגן הגננות מתייחסות לשלושה מעגלי זהות: אישי, אזרחי ולאומי. כמו כן, הן פועלות על הציר המקשר בין זהותן האישית לבין הערכים שהיו רוצות לחשוף בפני הילדים ולהטמיע בהם, שכן 64% מהגננות ציינו בתשובותיהן ערכים אישיים שחשובים להן והיו מעוניינות להטמיעם בקרב הילדים בגן.

1. הזהות האישית

מתוך כלל הגננות 64% ציינו שהן רואות ביום העצמאות הזדמנות לטיפול הביטחון העצמי של הילד וטיפול נקודות החוזק שלו. ממד זה עומד על ממוצע של 5.15 (בסטיית תקן של 1.11), מתוך רמה של 6. ממצאים דומים עולים בציטוטים מדברי הגננות. לדוגמה: "האמונה שאימון לעצמאות מוביל לאמונה עצמית שהיא הבסיס להצלחה בכל תחומי הליבה. חיבור העצמאות של המדינה לעצמאות הפרטית שלי והתייחסות להצלחות שלי ביחס לעצמי - כך החוזקות מתחזקות!" הגננת מתארת את החיבור שהיא יוצרת בין חיזוק הזהות האישית לבין תוכנית הלימודים ואשכולות הליבה. גננת נוספת, תיארה את ההתאמה שהיא עושה בין תוכנית הלימודים לבין עולמם האישי של הילדים כחלק מהפרקטיקה של העבודה עם ילדים בגיל הרך. במקרה זה, ליום ההולדת - חוויה שכל ילד מכיר ואוהב: "אני מתחילה את השיח על עצמאות בהכנה ליום הולדת שחל בקרוב, יום הולדת למישהי מאוד יקרה אהובה עלינו. אני מאמינה שהלימוד צריך להיות משמעותי לילדים וקשור לעולמם. יום הולדת הוא תוכן שקשור לעולמם מאוד".

2. הזהות האזרחית

הזהות האזרחית כוללת שלושה מרכיבים עיקריים, חובות (כגון ציות לחוקים), זכויות (כגון טיפוח האינדיבידואל) וערכים (כגון כבוד הדדי ושיתוף פעולה), שהופכים את האדם לחלק מהחברה שבה הוא חי. בתשובותיהן, תיארו גננות את האופן שבו מרכיבים אלו באים לידי ביטוי בלמידת נושא יום העצמאות בגן ומשקפים את הרצון שלהן להקנות לילדים חינוך לערכים חברתיים-אזרחיים. למשל, אחת הגננות ציינה: "להיות שייך לגן ולכבד את החוקים, את החברים ואת הצוות כי הכול נעשה

בהדדיות". חלק מהגננות מתארות את הפרקטיקה להנחלת ערכים חברתיים-אזרחיים דרך שימוש בסמלים ובתרבות, כפי שבאים לידי ביטוי בתוכנית החינוכית בגן הילדים: "אני מאמינה שחינוך לאהבת הארץ הוא חשוב מאוד, עוד מגיל צעיר. אני מאמינה שדרך הכרת הסמלים, השירים והריקודים ניתן להנגיש את הנושא לילדים בגיל הרך בהתאם לגילם."

3. הזהות הלאומית

הזהות הלאומית מתייחסת לתחושת ההשתייכות של אדם למערכת או לקבוצה עם מאפיינים לאומיים בהתייחס לטקסים, לסמלים, לתרבות ולדת המאפיינים אותה, תוך כדי זיקה חזקה ותחושת נאמנות לכלל המשתייכים אליה (ליטמנוביץ, 2019). מממצאי המחקר עולה, כי הגננות לא מפרידות בין טיפוח הזהות הלאומית של ילדי הגן לבין האני המאמין החינוכי שלהן כפי שהוא בא לידי ביטוי בדרכי הוראה מגוונות. כשליש מהגננות מטפחות את הזיקה של הילדים לאהבת הארץ בדרכים מגוונות הכוללות חשיפה לתרבות, לנופים (20%) להיסטוריה של קום המדינה (ממוצע 3.46), לאישים בתולדות ישראל (ממוצע 3.46) ולמנהיגי המדינה (ממוצע 2.92). אפשר לראות זאת בדרכי העבודה של הגננות: "חשוב לי מאוד להעצים את אהבתם של הילדים לארץ ישראל, לנופים שלה, לשירים עליה ולספרות הישראלית". גננת נוספת מדגישה גם את החשיבות ההיסטורית של אהבת הארץ: "אני מאמינה שצריך להנחיל לילדים את אהבת הארץ ואת חשיבותה של הארץ לעם היהודי והסיפור ההיסטורי". גננת אחרת מקשרת בין טיפוח הזהות הלאומית לבין החשיבות שהיא מייחסת להעצמה מגדרית נשית: "למדנו על גולדה מאיר במסגרת המודעות המגדרית שמאוד חשובה לי". מגמה זו נדחקה לשוליים בשנים האחרונות, והוגדרה מחדש כמשמעותית בשנים האחרונות (בריר-בן-מוחה, 2015).

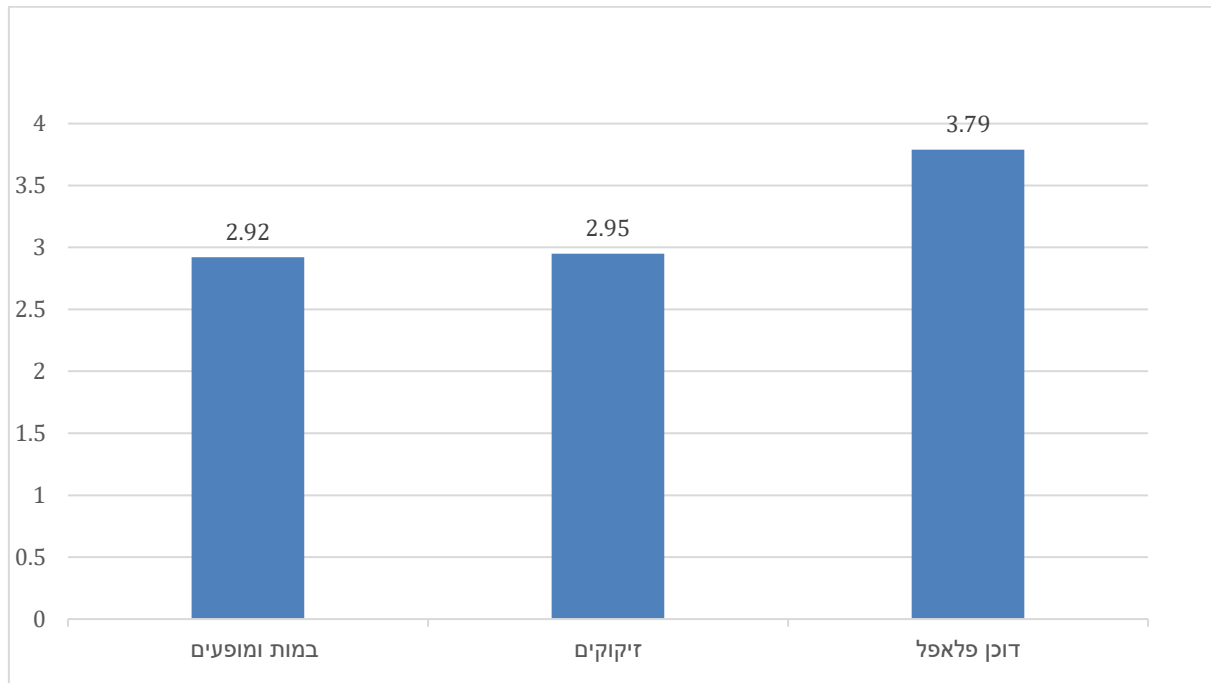
גננת נוספת מאמינה בחיבור של הגן לסביבה האקולוגית הטבעית שבה הוא נמצא וחושפת את הילדים לשינויים המתחוללים בסביבה לקראת יום העצמאות: "האני מאמין שלי דוגל בלימוד חוץ גני יום יום. לכן אנו יוצאים לטיול לראות איך השכונה מקושטת לקראת החג. אנו עושים פיקניקים בחוץ ומקשטים את החצרות שלנו בצבעי כחול לבן". אפשר לראות שגם תפיסות פוליטיות של הגננות משפיעות על התכנים שהן מובילות בגן. למשל, אחת הגננות הדגישה את תפיסתה הלאומית הרואה את מדינת ישראל כמדינה של רוב יהודי: "חשיבות להקניית ערכים ואהבת המולדת, דגש על חשיבות מדינה

יהודית לעם היהודי". לעומתה, גננת אחרת מתייחסת באופן רפלקטיבי למורכבות של היחסים בין התפיסות הפוליטיות האישיות שלה, לבין ערכים לאומיים שיש באחריותה להקנות לילדים בגיל הרך:

לפני שהייתי הגננת של הגן יום העצמאות היה מנהג של תליית סמלים צבאיים לצד דגל ישראל, העברתי את הצוות תהליך כדי שיבינו שלמרות שהצבא הוא חלק אינטגרלי וחשוב במדינה, הטמעת ערכי צבא החל מהגיל הרך עשויה להיות בעייתית. הדעה האישית שלי היא שלאומנות היא הרסנית, עם זאת, אני מודעת לכך שאני מחנכת של שלושים ושלושה ילדים ולא של עצמי, ולכן אני מקדישה זמן רב לחשיבה על לאומיות ותחושת שייכות למדינה, תוך הבאת ערכים דמוקרטיים ולאומיים לגן, כדי לאפשר לילדים לגדול בתחושה של אהבה לארץ (או למדינה), ללא שימוש בדיבור על "עם נבחר". הדגש הוא על חשיפת הילדים ליופי של התרבות היהודית והישראלית עם נגיעה קטנה על החיים לצד ישראלים שאינם יהודים.

ב. עיצוב הסביבה החינוכית

הסביבה החינוכית בגן הילדים משקפת היבטים תרבותיים אקולוגיים של הילדים ומשפחותיהם (אלוני, 2013). לכן יש הלימה ויחסים דיאלוגיים בין החגים והמועדים ובין התכנים הנלמדים בגן. זאת מכיוון שהסביבה החינוכית בגן ילדים משקפת את העולם האמיתי שבו הילדים חיים. המוקדים הסוציודרמטיים בגן מאפשרים לילדים לחוות אירועים מחיי היומיום בסביבה מוגנת ומותאמת. לקראת אירועים מרכזיים, דוגמת יום העצמאות, הגננות יוצרות מרכזי התנסות המשקפים את חיי התרבות בישראל, לדוגמה, במות הבידור בערב יום העצמאות או מפגשים משפחתיים וחברתיים.

תרשים 1: בחירת הגננות (N=39) בעיצוב הסביבה החינוכית, כולל ממוצעים וסטיות תקן

בהתייחס לנתונים הכמותיים הנוגעים לעיצוב הסביבה החינוכית, נראה כי עיצוב במה מרכזית, בדומה לבמות המוצבות בערים בישראל, הוא נושא שכיח פחות בעיצוב הסביבה החינוכית בגן הילדים (ממוצע 2.92). לעומת זאת, הקמת דוכן פלאפל, היא הסביבה החינוכית השכיחה ביותר שגננות מקימות בגן כחלק מהתכנים של יום העצמאות (ממוצע 3.79). מהנתונים שנאספו במחקר שהתייחסו למוקדים הסוציו-דרמטיים שהגננת יוצרת בגן בעקבות יום העצמאות, הגננות ציינו, כי הן בונות בגן דוכן פלאפל כמרכז פעיל המטפח מיומנויות תרבותיות, אקולוגיות, חברתיות וקוגניטיביות: "עשינו דוכן פלאפל ביום העצמאות והסברנו שזה המאכל הלאומי שלמדנו עליו." כמה מהגננות הדגישו, כי הקמת הדוכן מייצגת את התרבות וההווי המקומי של ילדי הגן. מתוך הגננות שהשתתפו במחקר, 14% ציינו כי הן עורכות פיקניק עם הילדים בקהילה וכך נוצרים קשרים בין מסגרת הגן והקהילה שבה הוא ממוקם: "אוכלים יחד בפיקניק ארוחת פלאפל ויוצאים לטייל בשכונה." גננות אחרות הדגישו את טיפוח ההיבטים הסוציו-דרמטיים והמיומנויות הקוגניטיביות, כגון חשבון, בפעילות בדוכן: "דוכן פלאפל - שיח על המאכל הלאומי, הקמת דוכן יחד עם הילדים, משחק סוציו-דרמטי בדוכן הכולל חשבון, מנייה." חלקן התייחסו לטיפול האוריינות השפתית באמצעות הסביבה החינוכית: "הקמת דוכן פלאפל על ידי הילדים, הכולל

קנייה ומכירה של כל המרכיבים בדוכן, נותנת ביטוי לאוריינות שפתית וכן להבנה מתמטית, חיבור וחסור ואף חילוק.

בשאלות הפתוחות, הגננות ציינו כי הן מקימות בגן או בחצר הגן את במות הבידור של יום העצמאות כחלק מהסביבה החינוכית בגן. בדרך כלל ילדים משתתפים יחד עם הוריהם בחגיגות העצמאות בכירות הערים והיישובים בישראל. הגננות יוצרות בגן התנסות מקדימה של החוויה שאותה יחוו הילדים בערב יום העצמאות. אחת הגננות הסבירה את הרציונל שמנחה אותה בהקמת במות הבידור בגן:

במות ומופעים הם הדרך הישראלית לחגיגת יום העצמאות, יום העצמאות הוא הזדמנות לילדים לחוות את עצמם כחלק מהתרבות. השתתפות בבמה עירונית מאפשרת לילדים לצאת מהבית, לחוש את העיר ולהיות חלק ממנה, לפגוש את יתר התושבים בתוך חגיגה מלאה בתרבות העכשווית. מוקדשים כשני מפגשים לדיבור על חגיגות אלו, כשרוב המפגש מנוהל על ידי הילדים ומתווה על פי שיחותיהם במטרה אחת - להעביר את המסר של חשיבות התרבות.

נוסף על כך, אפשר ללמוד מהממצאים של מחקר זה, שהגננות מתייחסות במגוון דרכים לחשיפה של הילדים במרחב הגן לסמליה של המדינה, כגון הדגל (67%) והמנורה (42%), או למפת הארץ. אחת מהגננות מתארת את האופן שבו היא מנכיחה בסביבה החינוכית את סמלי המדינה: "התמונות והסמלים מופיעים על לוח הנגיש לילדים, גם ביצירות שהם מכינים, גם מוצגים במפגש בשילוב שירים אופייניים ודקלומים שאני מחברת [...] הסמלים מופיעים על לוח הנושא המרכזי בגן."

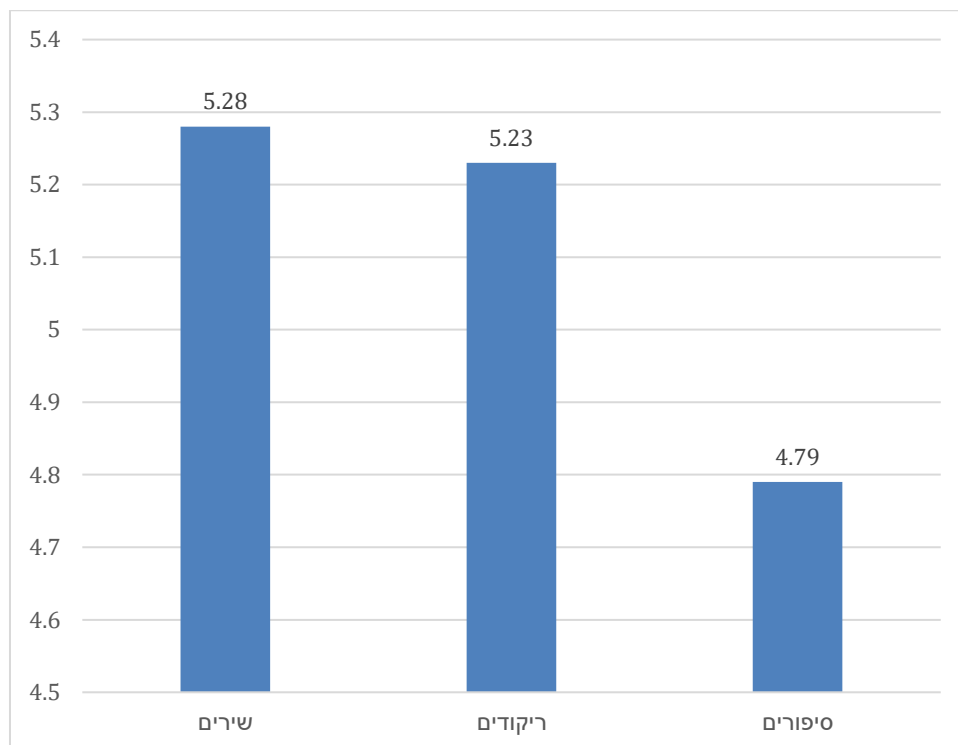
גננת אחרת מספרת שהיא מארגנת סביבה חינוכית פעילה שבה הילדים מתנסים ביצירת מגן דוד: "יש לי צורות גיאומטריות שונות המונחות על שולחן. אני מציבה בפני הילדים אתגר ליצור את דגל ישראל מהצורות הללו. סביב הדגל אני מגישה חומרים שונים בצבעי הדגל, כחול ולבן."

נוסף על כך, 21% מהגננות תיארו שהן מיישמות למידה פעילה בנושא מפת ארץ ישראל. לדוגמה, אחת הגננות תיארה את האופן שבו היא מטפחת למידה פעילה סביב המפה לאורך השנה: "המפה תלויה באופן קבוע בלוח ארץ ישראל, כל פעם שילד או ילדה נוסעים לטיול, מספרים עליו ואנחנו מוצאים במפה את המקום. אהבת הארץ." הגננת תיארה למידה רציפה ומתמשכת המלווה בייצוג ויזואלי של

חוויות שהילדים חוו במרחב המשפחתי בתוך המרחב הגני. בפעולותיה היא מנכיחה את חוויותיהם של הילדים ונותנת להם ייצוג דו־ממדי על גבי המפה ובכך הופכת את המפה לרלוונטית להם.

ג. תוכנית הלימודים

יום העצמאות מאפשר לסכם את פעילות הגן במהלך כל השנה ומחזק את ציר הערכים המשמעותיים לגננת, שמטפחת אותם לאורך כל השנה. מתשובות הגננות עולה שתוכנית הלימודים בנושא יום העצמאות בגיל הרך נחלקת לשני היבטים המשלימים זה את זה: (1) נושאים הנובעים מתוך ערכים המשמעותיים לגננת. היבט זה מהווה 70% מכלל התשובות; (2) נושאים הנובעים מתוכנית הלימודים הרשמית של משרד החינוך. היבט זה מהווה 30% מכלל התשובות.

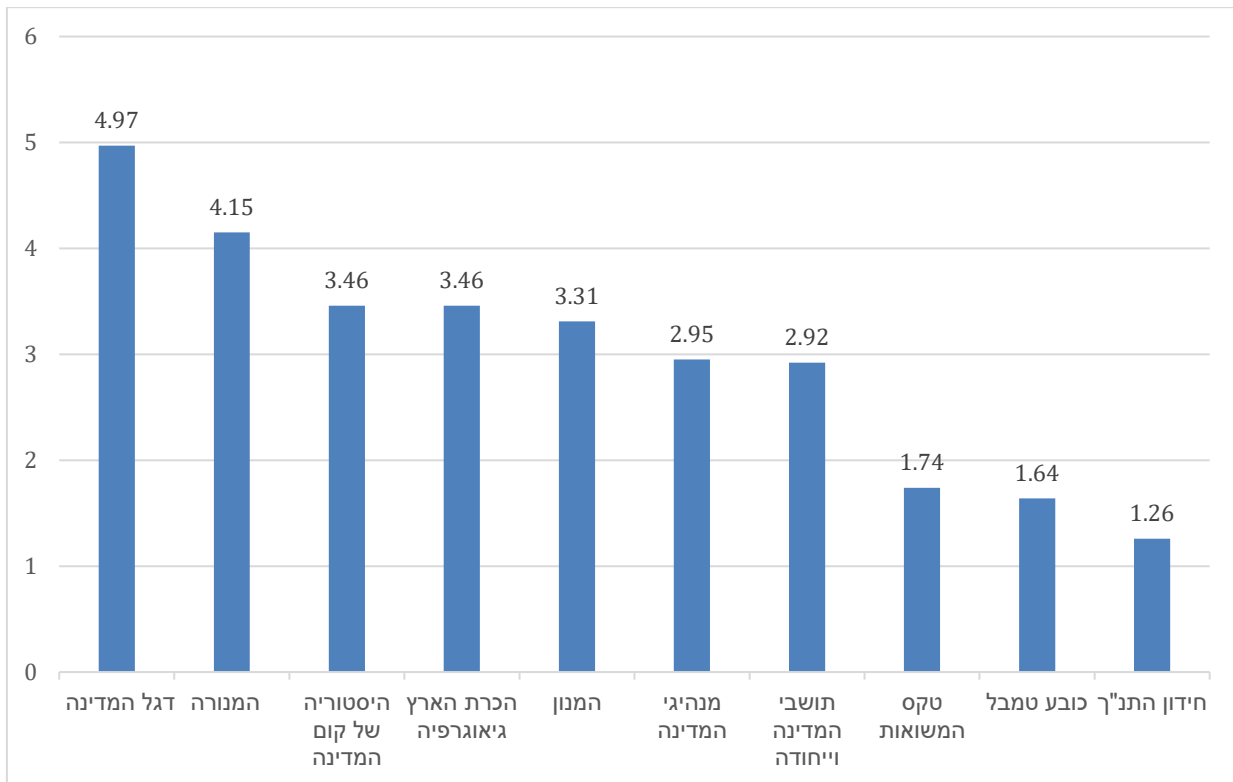

תרשים 2: בחירת הגננות (N=39) בתוכנית תוכנית הלימודים, כולל ממוצעים וסטיות תקן

לוח 1: בחירת הגננות (N=39) בתוכני תוכנית הלימודים, כולל ממוצעים וסטיית תקן

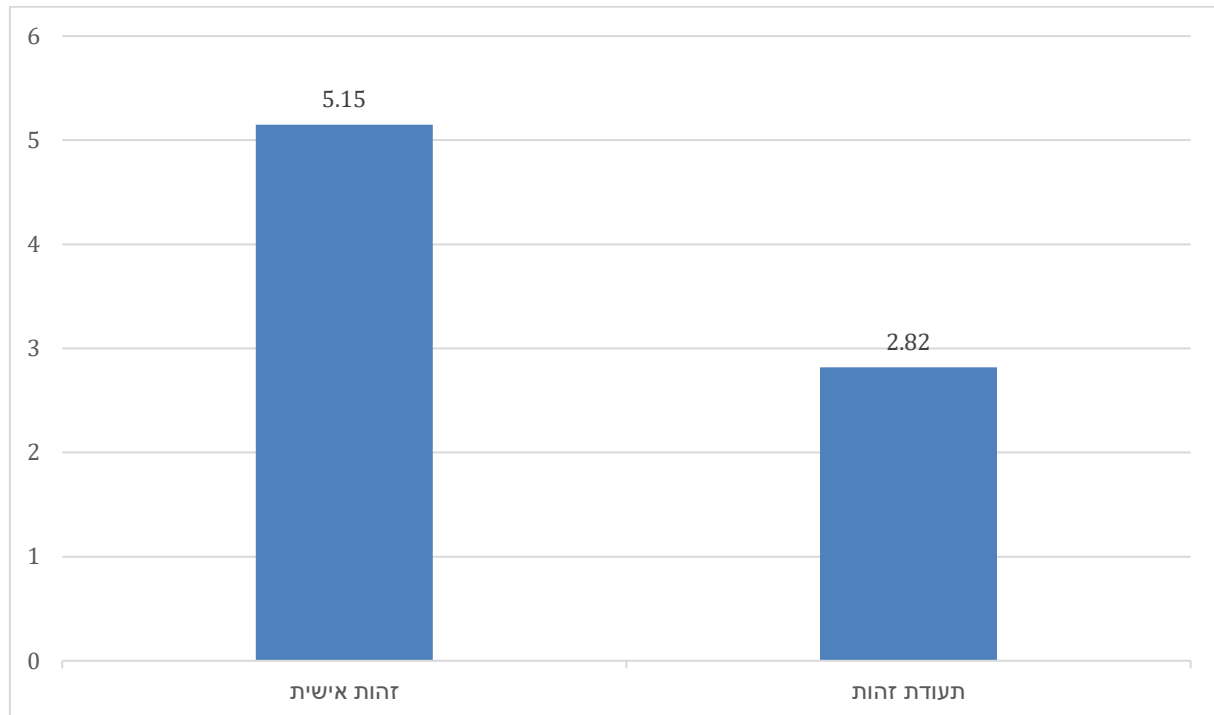
ממד	ממוצע	סטיית תקן
שירים - דרכי הוראה	5.28	1.025
ריקודים	5.23	1.087
טיפול עצמאות הילד - זהות אישית	5.15	1.113
דגל המדינה, תכנים וסמלים	4.97	1.224
סיפורים	4.79	1.174
אהבת הארץ - ערכים	4.57	1.303
המנורה	4.15	1.725
דוכן פלאפל	3.79	1.704
פיקניק יום העצמאות	3.77	1.662
היסטוריה של קום המדינה	3.46	1.587
הכרת הארץ - גיאוגרפיה	3.46	1.386
המנון	3.31	1.641
מנהיגי המדינה	2.95	1.432
זיקוקים	2.95	1.621
תושבי המדינה וייחודה	2.92	1.421
במות ומופעים - עיצוב סביבה	2.92	1.723
תעודת זהות	2.82	1.876
טקס המשואות	1.74	1.292
כובע טמבל	1.64	1.038
חידון התנ"ך	1.26	0.595

מהנתונים הכמותיים עולה, כי רוב הגננות משלבות בתוכנית הלימודים דרכי הוראה הכוללות שירים (ממוצע 5.28), ריקודים (ממוצע 5.23) וסיפורים (ממוצע 4.79). נראה כי הדרך השכיחה ביותר לטיפול הידע של הילדים היא שירים, ריקודים וסיפורים התואמים את שלב ההתפתחות ואת דרכי ההוראה לילדות וילדים בגיל הרך.

תרשים 3: בחירת הגננות (N=39) בתכנים וסמלים, כולל ממוצעים וסטיות תקן

בנוגע לשאלות המתייחסות לתכנים הנלמדים לקראת יום העצמאות עולה, כי הלימוד של שני הסמלים החשובים ביותר בזהות של המדינה, הדגל (ממוצע 4.97) והמנורה (ממוצע 4.15), הם הנושאים שרוב הגננות חושבות שחשוב לכלול אותם בתוכנית הלימודים. עם זאת, רבות מדגישות נושאים נוספים, כגון ההיסטוריה של המדינה (ממוצע 3.46), הגיאוגרפיה של המדינה (3.46), ההמנון (3.31), מנהיגי המדינה (ממוצע 2.95), ותושבי המדינה וייחודה (ממוצע 2.92). ממצאים אלו מלמדים על התכנים המשמעותיים שנבחרו על ידי הגננות מתוך תפיסתן החינוכית.

**תרשים 4: בחירת הגננות (N=39) בתכנים הקשורים לטיפול עצמאות הילדים
כולל ממוצעים וסטיות תקן**

ממצאי המחקר מלמדים, שהגננות רואות בטיפול עצמאות הילדים (ממוצע 5.15) ובהכנת תעודת זהות אישית לכל הילדים (ממוצע 2.28) היבטים המטפחים את האני העצמי של ילדי הגן, המהווה חלק מהשלם, שהוא האני הקולקטיבי. לעומת זאת, תכנים ייחודיים, כמו טקס המשואות (ממוצע 1.74), כובע טמבל (ממוצע 1.64) וחידון התנ"ך (ממוצע 1.26), הם נושאים שמספר קטן של גננות עוסקות בהם כחלק מהתכנים לקראת יום העצמאות. נראה כי תוכנית הלימודים של הגננות לקראת יום העצמאות עשירה מאוד ומאפשרת לכל גננת להתאים את התכנים שבהם היא עוסקת בגן בהתאם להשקפתה החינוכית.

בהתייחס לסעיף הראשון, הדן בערכים המשמעותיים לגננת, יש גננות אשר ציינו במפורש את האני מאמין שלהן, אשר בא לידי ביטוי בהכרה של התרומה של למידה אקטיבית: "פחות מידע תיאורטי, יותר עשייה חינוכית ערכית. עבודה בנגריה על הדגל, סמל המדינה." נראה שקרב הגננות יש רצון לקרב את התכנים לעולם הפנימי, הרגשי והקוגניטיבי של הילדים. למשל, ערך העצמאות, אשר מתבטא במסוגלות הילדים והשתלבותם בחיי הגן, בביטחון העצמי שלהם ובביטחון של הילדים בסביבה המקיפה אותם: "בעת לימוד הנושאים השונים בחג, אני שמה פחות דגש לסיבות שבשלן אנו חוגגים

את חג העצמאות אלא יותר על התהליך שהילד עובר והקישור לחיי היומיום. למשל, משתפת את ההורים בעצמאות הילד בגן. "גננת נוספת מרחיבה: "אני מעודדת את ילדי הגן לעצמאות בכל התחומים. עצמאות בבחירה באוכל, בתכנון היום, עם מי לעבוד, באיזו דרך לפעול, לבחור להיות שייך לגן ולכבד את החוקים, את החברים ואת הצוות." הגננות שיתפו את עיצוב דרכי העבודה שלהן ואת שיקוליהן בגיבוש תוכנית הלימודים של הגן. יש גננות אשר מעדיפות ללמד ערכים ציוניים התומכים בהקמת המפעל התיישבותי בזווית היסטורית, כגון צורות יישוב מראשית ימי המדינה: "תכנים שקשורים להתיישבות החקלאות, חומה ומגדל, צורות יישוב במדינה, למידת מפת הארץ בעזרת סיפורי ילדים, פלוטו ממגידו, המפוזר מכפר אז"ר." ניכר שהגננות מתווכות ומקשרות בין הנושאים שהילדים מעלים ללמידה בגן: "כן, אני מרגישה כי עליי ללמוד עם הילדים ולא את הילדים"; "אני הרבה יותר קשובה לילדים לגבי מה משמעותי מבחינתם בחג, ומתייחסת לערכים החשובים בעיניי." ערך נוסף שעולה הוא הטבע בהקשר לצבעי הדגל כסמל המדינה: "חיבור לנעשה בטבע בעונה זו, פרחים כחולים ולבנים." רבות מהגננות אינן מתייחסות לשכול ולמלחמות ישראל: "אני כגננת לא מאמינה שצריך לחשוף את הילדים לסיפורי הזוועות ולמלחמות הקשות. יהיו להם מספיק שנים ללמוד זאת." גננות אחרות מצינות שאין התייחסות בגן לשכול או להזדהות עם זכר הנפלים, אלא לצפירה אשר פותחת את טקסי יום הזיכרון: "בנושא יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל, כיום אני רק מצינת שתהיה צפירה לכבוד חיילות וחיילי צה"ל המגנים עלינו. אין התייחסות לשכול. יש לי בגן ילדים שהאחים או האחיות שלהם בצבא. בגיל הרך אין יכולת עיבוד של השכול בהיבט הלאומי."

בהתייחס לתוכנית הלימודים הרשמית, ממצאי המחקר חושפים את הצורך של הגננות בפיתוח מקצועי והתמקצעות והקניית כלים פדגוגיים נוספים בכל הקשור לנושאי החג המגוונים, ביניהם, תיאור הקמת המדינה, המעפילים, השכול ויום הזיכרון, ההמנון, סמל המדינה, דגל המדינה ועוד: "חשוב שגננות ירכשו ידע, יקבלו הדרכה וכלים להעביר את נושאי העצמאות בגיל הרך"; "חסרים מסלולים לגננות המיועדים ללמידה משמעותית בקשר של יום הזיכרון ויום העצמאות"; "חסרה התייחסות ליום הזיכרון בגן הילדים שמתקשר ומוביל ליום העצמאות"; "יום הזיכרון הוא חלק בלתי נפרד מיום העצמאות! נושא הצפירה הוא נושא רגיש ובלתי ניתן להתעלם ממנו ומה מסבירים לילדים בגיל הרך?"

דיון

לאורך כל השנה, הלמידה בגן הילדים מטפחת ומעצבת את זהותם האישית, האזרחית והלאומית של הילדים. כאשר לוח השנה מתקרב לחג העצמאות, מטרות אלו באות לידי ביטוי בצורה ממוקדת יותר, שכן חג זה מבטא מעצם מהותו את החיבור של עם ישראל לארצו, למדינתו ולפרטים המרכיבים את החברה הרב-תרבותית בארץ (משרד החינוך, 2012). בהתייחס לשאלה כיצד גננות תופסות את תפקידן בהבניית מעגלי הזהות של ילדי הגן, ממצאי המחקר מלמדים שהגננות שמות דגש על טיפוח המרכיבים הרבים והמגוונים של זהות הילדים, ובפרט על המרכיב האישי-הרגשי, האזרחי והלאומי. באופן כללי אפשר לומר, שהבניית זהות לאומית היא מרכיב מרכזי במערכות חינוך ציבוריות, מתוך מטרה לפתח את התודעה הלאומית בקרב אזרחי המדינה. הבנייה זו באה לידי ביטוי בהדגשת מרכיבים תרבותיים, אתניים ודתיים, כגון ההיסטוריה של המדינה והלאום, הגיאוגרפיה והדמוגרפיה של האומה, ערכים ומאורעות שהשפיעו על גיבוש הזהות האזרחית והלאומית של החברה, תרבות הרוב והדת המרכזית (ליטמנוביץ, 2019). בהקשר להבניית זהות לאומית במדינות צעירות אשר עסוקות בבינוי האומה (כגון ישראל) נמצא שבמדינות אלו תוכניות הלימודים לעיתים נוטות להתעלם מהרבגוניות של הלאום ומהתפיסות והעמדות של הקבוצות המרכיבות אותו, כדי לחזק את הזיקה ללאום, גם אם במחיר של אי-דיוק מדעי (ליטמנוביץ, 2019). דבר זה יוצר פעמים רבות התנגשויות בין הזהות התרבותית, הזהות הלאומית והזהות האזרחית במדינות שבהן החברה מאופיינת ברבגוניות אתנית (Woods et al., 2011). בהתאמה לכך, במחקר הנוכחי נמצא, שבמהלך העיסוק בנושא יום העצמאות בגן, מעטות הגננות השמות דגש על ההיבטים הרב-תרבותיים והרבגוניים המאפיינים את החברה הישראלית. ייתכן כי הדבר נובע מהרצון שלהן להימנע מקונפליקטים עם ההורים או מיצירת תחושה של אי-שייכות לחלק ממשפחות הילדות והילדים. ייתכן גם כי הדבר מבטא את התפיסה שלהן כסוכנות חברות, הרואות כחלק מתפקידן לאחד ולגשר בין התרבויות השונות לכלל תרבות אחת שתחבר בין הילדים ומשפחותיהם. ממצאים אלו מלמדים על חוסר התייחסות מספקת של הגננות לשונות שבין המשפחות, שגורמת להתעלמות מהמורשת ומהמסורת שכל משפחה נושאת עימה. חשוב שבמאה ה-21 יישמע קולן של מגוון התרבויות במדינת ישראל. על הגננת לכלול בתוכנית הלימודים

שלה התייחסות למגוון התרבויות של משפחות הילדים כחלק מהפסיפס הייחודי של מדינת ישראל (Banks & Banks, 2010).

במענה לשאלה כיצד מתוות הגננות את מעגלי הזהות של הילדים בגן, נראה שהגננות רותמות את תוכנית הלימודים ואת המסרים של יום העצמאות להיכרות ראשונית של ילדי הגן עם מאפייני החברה הישראלית. ממצאי המחקר עולים בקנה אחד עם טענתו של ליטמנוביץ (2019) בנוגע לחשיבות הרבה שגננות מייחסות לתוכנית הלימודים בגן, העוסקת בגיבוש הזהות הלאומית ובבניית המורשת התרבותית, ובד בבד בחידוד הערכים האזרחיים והמסורתיים של החברה הישראלית.

בנוגע למהות תפקידה של הגננת בהטמעת תוכנית הלימודים הכללית בגן הילדים בכלל, ושל חגי ישראל בפרט, על פי דרישות משרד החינוך, מצאו חן ואחרים (2020), כי גננות יוצקות בחגיגות בגן תכנים עדכניים להעברת הקוד הקהילתי-התרבותי המקומי. כמו כן, עלה כי טיפוח דרך עבודה דיאלוגית משמעותית עם הילדים, עם המשפחות ועם הצוות מטפח סביבה חינוכית המשקפת את התרבות, את הערכים ואת הייחודיות של כלל שותפיה. לדברי גלדי (2009), הדגש על הקוד המקומי הקהילתי-התרבותי, לעומת חינוך פלורליסטי רב-תרבותי המשותף לכלל האזרחים בישראל, מהווה דגם מיוחד של רב-תרבותיות וסובלנות יחסית ללאומים אחרים, דבר המאפיין את החברה הישראלית.

ממצאי המחקר מראים, כי קיימת השפעה של התפיסה האישית של הגננות ביחס לערכי המסורת והלאומיות על לימוד יום העצמאות בגן הילדים שהן מנהלות. ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם מחקרים אחרים המצביעים על הציר המקשר בין זהותן האישית של הגננות לבין הערכים שהיו רוצות לחשוף בפני הילדים ולהטמיע בהם (Achituv, 2019) ועם הכוח הרב שיש למחנכות ולמחנכים להשפיע על שלל הזהויות של הילדים (אלוני, 2012).

בהתייחס לארגון הסביבה החינוכית, וכחלק מהתווית דרכי העבודה ביום העצמאות, ממצאי המחקר מלמדים, כי הגננות שהשתתפו במחקר יצרו מרכזי למידה והתנסות מגוונים, דוגמת דוכן פלאפל ומרכז פיקניק, המקדמים לדעתן את החוויה הייחודית של יום העצמאות ומאפשרים לילדים להתנסות במנהגים התרבותיים של יום העצמאות הישראלי-היהודי בימים שמקדימים את החג (אלוני, 2013). במרכזים אלו הילדים מתנסים בהיבטים סנסומוטוריים שונים. המוקדים משקפים את תרבותה של המדינה וההתנסות בהם הופכת את החוויה למוכרת לילדים. ההתנסות החווייתית של הילדים בעקבות

התכנים של יום העצמאות, מעודדת אותם לבחון ולחקור את הנושא בדרכים שונות ומגוונות. הגננות מתארות את האופן שבו הן יוצרות סביבת חקר פעילה, יצירתית ומגוונת, המעמיקה את ההיכרות של הילדים באמצעות "מאה השפות", בדומה לגישה של רג'יו אמיליה, המעודדת למידה מגוונת ועשירה העונה לצרכים ולדרכי הלמידה הייחודיים של הילדים (Gandini, 1998). בממצאים נחשפות דרכי העבודה שלהן בעיצוב הסביבה החינוכית כמוקדי פעילות וכגורמים מעוררי חשיבה, כשבמוקד ניצבים סמלי החג - הדגל, המנורה ומפת המדינה. ממצאים אלו תואמים את מחקרם של סילבה ואחרים (Sylva et al., 2015), שבו נמצאו יסודות משותפים בתוכנית הלימודים של גננות בארצות אירופה, כמו בישראל, אשר מתבטאים בהכרה של הגננות בתרומה של האינטראקציה בין לבין הילדים ובין הילדים עצמם, באמצעות משחק שבו הם אקטיביים ושותפים ללמידה.

רשימת מקורות

- אביב, א' (1990). *החברה הישראלית - חברה בתהליכי גיבוש*. משרד הביטחון.
- אדן, ח', אשכנזי, ו' ואלפרסון, ב' (2001). *להיות אזרחים בישראל במדינה יהודית ודמוקרטית*. האגף לתוכניות לימודים, משרד החינוך.
- אחיטוב, ס' (2012). *גננות מספרות על עצמן: על זהות הגננת בחינוך הממ"ד*. [עבודה לשם קבלת תואר דוקטור]. אוניברסיטת חיפה.
- אלוני, נ' (2012). *מוטיבציה, אוריינטציה ומשמעות המשמעות בחינוך ובהוראה*. בתוך י' תדמור וע' פריימן (עורכים), *חינוך - מהות ורוח* (עמ' 196-206). מכון מופ"ת.
- אלוני נ' (2013). *חינוך טוב, לקראת חיים של משמעות, הגינות והגשמה עצמית*. מכון מופ"ת.
- ארהרד-וייס, ד' (2008). *עצמאות ועצמיות: הורים, ילדים והתפתחותה של אוטונומיה בגיל הרך*. *פסיכואקטואליה*, 8, 28-33.
- אריקסון, א' (1968). *ילדות וחברה*. ספריית פועלים.
- בן עטר, מ' (2021, 18 באוגוסט). *יוסף נאסר אדין - פטריוט ופורץ דרך לאחוזה עם הדרוזים*. הארץ. <https://did.li/VYiZH>
- בן-עמוס, א' ובר-טל, ד' (עורכים). (2004). *פטריוטיזם: אוהבים אותך מולדת*. הקיבוץ המאוחד.

ברייר בן-מוחה, ט' (2015). מנהיגותה ברמת גן: מנהיגות חינוכית מודעת מגדר מפלסת דרך. מנהיגותה.

גור, ח' ומזלי, ר' (2002). מיליטריזם בחינוך בישראל. מפנה.

גלדי, ב' (2009). חינוך לרב תרבותיות במדינת ישראל – מציאות או חזון? עט השדה, 3, 11-16.
הראבן, א' (1999). התייתכן זהות משותפת: אנחנו אזרחים ישראלים? בתוך ע' בשארה (עורך), בין
האני לאנחנו (עמ' 41-60). מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

חדד-מה יפית, ס' (2010). עשייה חינוכית בגן הילדים – קווים מנחים לצוות החינוכי. הד הגן, 74(3),
119-118.

חן, ס', לוי, א' וקסנר-ברוך, י' (2020). חגיגת חנוכה בגן הילדים מנקודת מבטן של גננות. חוקרים@
הגיל הרך, 10, 93-136.

טאוב, ג' (2010). מהי הציונות. משכל.

ליון, ג' (1997). הרהורים על עברו של החינוך הקיבוצי. אוניברסיטת חיפה, בית הספר לחינוך של
התנועה הקיבוצית.

ליטמנוביץ, ע' (2019). חינוך להוראת זהות לאומית ודתית. יוזמה – מרכז לידע ולמחקר בחינוך.
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2022). אוכלוסיית ישראל בפתחה של 2023.

<https://did.li/YH8w5>

מור-כהן, ס' (2009). מחקר השוואתי של תוכניות הלימודים לגני הילדים בארץ ישראל בשנים 1953-
1898. [עבודת לשם קבלת תואר שני] בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.

משרד החינוך, האגף לחינוך קדם יסודי. (2010). עשייה חינוכית בגן-הילדים. קווים מנחים לצוות
החינוכי. <https://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/KavimManhim.pdf>

משרד החינוך, האגף לחינוך קדם יסודי. (2012). עלון מקוון לגננת - עצמאות לישראל.

<https://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/alon32012.pdf>

משרד החינוך, אגף א' לחינוך קדם יסודי. (2016). שפה משותפת בגן – חינוך ילדים מרקע תרבותי
ולשוני מגוון.

<https://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/common-language.pdf>

- משרד החינוך, מרחב פדגוגי. *יום העצמאות בגני הילדים*. <https://did.li/iTzaa>.
סיטון, ש', סנפיר, מ' ורוסו-צימט, ג' (2012). *מאה שנות גן ילדים בארץ ישראל*. מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
פירשטיין, ר' (1994). *הלמידה המתווכת*. *הד הגן, נ"ח*, 139-135.
פירסטטר, א' ואפרת, מ' (2014). *דפוסים חברתיים-תקשורתיים של ילדים בגן הפועל בגישת החינוך הדיאלוגי*. *רב-גוונים*, 14, 48-11.
פרג'ון קדוש, ד' (תשנ"ג). *טיפול הזהות היהודית בגן הילדים באמצעות "נושא המשפחה"*. *הגיגי גבעה*, א. <https://www.daat.ac.il/daat/chinuch/tipuah-2.htm>.
קניאל, ש' (2006). *חינוך לחשיבה: חינוך קוגניטיבי לשליטה על התודעה*. רמות.
ריבלין, ר' (2015, 7 ביוני). *"נאום השבטים" של נשיא המדינה*. *כנס הרצליה*.
שוורץ, ד' (2012). *הציונות הדתית כתופעה תרבותית - מבוא*. בתוך י' ארנון, י' פרידלנדר וד' שוורץ (עורכים), *סוגיות בחקר הציונות הדתית: התפתחות ותמורות לדורותיהן* (עמ' ט-כ). אוניברסיטת בר-אילן.
שמואל, נ' (2020). *שאלת הזהות (פרק 14, עמ' 191-211)*. *דורות של תקווה: מסורת והעברה בין דורית עם העלייה מאתיופיה*. פרדס.
שניידר, א' וקורט, ד' (2019). *מודל פדגוגי-דתי להבניית זהות דתית: בין תיאולוגי לסוציולוגי*. *עיונים בחינוך*, 19-17, 455-425.

Achituv, S. (2019). "It bothers me, but I will not bring it into the kindergarten": Gender perception conflicts of religious kindergarten teachers as reflected in their work. *Religious Education*, 114(4), 457-469.

Banks, J., & Banks, C. M. (2010). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.

Cepi, G., & Zini, M. (Eds.). (1998). *Children, spaces, relations: Metaproject for an environment for young children*. Reggio Emilia, Italia. Reggio children.

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. Sage.
- Esquivel, K., Elam, E., Paris, J., & Tafoya, M. (2020). *The role of equity and diversity in early childhood education*. College of the Canyons Publishing.
- Fraser, S. (2012). *Authentic childhood: Experiencing Reggio Emilia in the classroom* (3rd ed.). Nelson Education.
- Gandini, L. (1998). Educational and caring spaces. In C. Edwards, L. Gandini & G. Forman (Eds.), *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach: Advanced reflections* (2nd ed., pp. 239–261). Elsevier Science.
- Grieshaber, S., Halliwell, G., Hatch, J. A., & Walsh, K. (2000). Child observation as teachers' work in contemporary Australian early childhood programs. *International Journal of Early Years Education*, 8, 41–55.
- Helm, H. J., Beneke, S., & Steinheimer, K. (2007). *Windows on learning: Documenting young children's work*. Teachers College Press.
- Miller, D. R. (1962). The study of social relationships: Situation, identity, and social interaction. In S. Koch (Ed.), *Psychology: A study of a science. Study II: Empirical substructure and relations with other sciences, Vol. 5: The process areas, the person, and some applied fields: Their place in psychology and in science* (pp. 639–737). McGraw-Hill. <https://doi.org/10.1037/10040-010>
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford University Press.
- Sylva, K., Ereky-Stevens K., & Aricescu, A. M. (2015). *Overview of European ECEC curricula and curriculum template. CARE Curriculum quality analysis and impact review of European ECEC*, CARE. Report.
- Tish, S., Levy, I., Kadury- Slezak, M., Shatil Carmon, S., & Tal. C. (2019). Emergent curriculum in the preparation of ECE student teachers in Israel: Rational,

approaches, implementations and children's perspectives. In P. E. McDermott (Ed.), *Teacher training: Perspectives, implementation and challenges*, (pp. 101-142). Nova publication.

van Manen, M. (1994). Pedagogy, virtue and the narrative identity in teaching. *Curriculum Inquiry*, 4(Summer), 135–170. <https://doi.org/10.5402/2012/308198>

Woods, E. T., Schermantzer, R., Kaufmann, E. (2011). Ethno-national conflict and its management. *Common wealth & Comparative Politics*, 49(2), 153-161.

נספח 1: שאלון המחקר

גננת יקרה שלום,

יום העצמאות מאחורינו ואת, צוות הגן והילדים בוודאי ציינתם זאת בגן. נודה לך מאוד אם תוכלי להקדיש כמה דקות ולמלא שאלון סקר קצר זה המתאר הכנות אלו. השאלון הוא אנונימי ואין בו תשובות נכונות או שגויות. הנתונים שייאספו הם לצורכי מחקר בלבד.

בתודה מראש וחג עצמאות שמח,

ד"ר יעל קסנר ברוך, ד"ר איריס לוי, ד"ר סיגל חן

המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט

פרטים אישיים:

1. לאיזה מחוז משתייך הגן
2. לאיזה זרם חינוכי משתייך הגן
3. כמה ילדים יש בגן שלך
4. מהו הגיל של רוב ילדי הגן שלך (מה ממוצע)
5. באופן כללי - מהי הרמה הסוציו-אקונומית של ילדי הגן
6. סמני את המאפיינים הייחודיים של המשפחות בגן שלך וציני את מספרן
7. כמה שנות ותק יש לך כגננת
8. מהו גילך

יום העצמאות בגן:

סמני עד כמה את מתייחסת לתכנים הבאים לקראת יום העצמאות בגן (1=במידה נמוכה מאוד, 6=במידה רבה מאוד)

- הכרת הארץ (גיאוגרפיה)
- אהבת הארץ (ערכים)
- המנון
- דגל המדינה
- המנורה כסמל המדינה
- הסיפור ההיסטורי של קום המדינה
- תושבי המדינה וייחודה
- היכרות עם מנהיגי המדינה
- טיפוח עצמאות הילד
- תעודת זהות

בחרי שניים-שלושה תכנים והסבירי כיצד הם באים לידי ביטוי בשגרת הפעילות ובעיצוב הסביבה החינוכית בגן:

סמני עד כמה את מתייחסת למאפיינים לאומיים-תרבותיים הבאים לקראת יום העצמאות בגן (1=במידה נמוכה מאוד, 6=במידה רבה מאוד)

- טקס המשואות
- חידון התנ"ך
- דוכן פלאפל
- פיקניק יום העצמאות
- כובע טמבל
- שירים
- ריקודים
- סיפורים
- במות ומופעים ביום העצמאות
- זיקוקין דינור

בחרי שניים-שלושה מאפיינים לאומיים-תרבותיים והסבירי כיצד הם באים לידי ביטוי בשגרת הפעילות ובעיצוב הסביבה החינוכית בגן:

כיצד בא לידי ביטוי האני מאמין החינוכי שלך במסגרת לימוד יום העצמאות בגן?

האם חל שינוי ביחסך ללימוד נושא יום העצמאות בגן מתחילת הכשרתך כגננת ועד היום? אם כן, איך זה בא לידי ביטוי?

הוסיפי נושאים נוספים הערות/הארות שלא הוזכרו בשאלון והם חשובים בעיניך:

אנו מודות לך על שיתוף הפעולה!